

2. Про схвалення Концепції реформування (розвитку) пенітенціарної системи України на 2017–2020 рр. : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 13.09.2017 р. № 654-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/654-2017-%D1%80> (дата звернення: 02.10.2021).

3. В Україні з'явився перший інтернет-магазин для ув'язнених. *Українські новини*: вебсайт URL: <https://ukranews.com/ua/news/206376-v-ukraini-z-yavuvysya-pershuu-internet-magazyn-dlya-uv-yaznenykh> (дата звернення: 02.10.2021)

4. Шаблистий В. В., Якименко Л. Г. Запобігання проникненню заборонених предметів до установ виконання покарань : монографія / за заг. ред. д.ю.н., доц. В. В. Шаблистого. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2017. 168 с.

5. Крачун В. Д. Оперативно-розсыкные меры по предупреждению проникновения запрещенных предметов к лицам, содержащимся в исправительных колониях : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Владимир, 2006. 19 с.

6. Тюрми Каліфорнії: як живуть в'язні, політика закладів, безпека та інші спостереження. *ZMINA*: вебсайт. URL: https://zmina.info/columns/tjiirmi_kaliforniji_jiak_zhivut_vjazni_politika_zakladiv_bezpeka_ta_inshi_sikavi_sposterezhenjia/ (дата звернення: 02.10.2021)

7. Бараш Є. Ю., Самосьонюк А. О. Адміністративно-правові аспекти надання послуг засудженим та ув'язненим крізь призму «діджиталізації». *Вісник Пенітенціарної асоціації України*. 2019. № 2. С. 25–37.

ІНТЕГРАТИВНА ПАРАДИГМА ЯК ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ОРІЄНТИР РЕФОРМУВАННЯ (РОЗВИТКУ) ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Богатирьов І. Г.

*доктор юридичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України,
професор кафедри кримінально-правових
та адміністративно-правових дисциплін*

*Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'янука
м. Рівне, Україна*

Квінтесенцією мого виступу на міжнародному Пенітенціарному форумі в м. Рівному є **формулювання нової парадигми реформування**

(розвитку) пенітенціарної системи України шляхом вивчення вітчизняного та іноземного досвіду.

До речі еволюція наукового знання про пенітенціарну систему відбувається як формування, конкуренція й зміна парадигм. Саме парадигма – це теорія (або модель постановки проблем), що є зразком вирішення дослідницьких завдань про пенітенціарну систему шляхом формування наукових знань у даній сфері. Інтегративна парадигма – це творчий і багатомірний синтез концепцій як у теоретико-методологічному, так і в дослідницькому й практичному аспектах.

Вченими уже доведено, що протистояння парадигм може бути знято, якщо відійти від традиційного погляду на появу й функціонування наукових парадигм, оскільки нові парадигми не змінюють старі, а співіснують разом із ними як типові форми наукового мислення.

Отож, передача Кабінетом Міністрів України у 2016 році Державної пенітенціарної служби України у підпорядкування Міністерству юстиції України є **ніщо іншим, як інтегрованою** парадигмою, оскільки було змінено сам вектор реформування і (розвитку) пенітенціарної системи України.

З одного боку, всі надіялись, що наступить нова епоха в діяльності пенітенціарної системи України, і в першу чергу у бік вдосконалення процесу виконання покарань та пробації, приведення її у відповідність до міжнародних стандартів поведіння з ув'язненими і засудженими. З іншого боку, велика увага буде приділена підготовці та перепідготовці персоналу нової генерації для роботи із засудженими в місцях несвободи.

Водночас варто наголосити, що саме Постанова Кабінету Міністрів України від 18 травня 2016 року № 343 мала реформувати органи і установи виконання покарань та пробації, оптимізувати їх роботу до міжнародних стандартів[1] і надала право Міністерству юстиції України як центральному органу виконавчої влади забезпечити реалізацію державної політики у сфері виконання кримінальних покарань та пробації.

На жаль, керівництво Міністерства юстиції України поки що не створило передумови на позитивні результати у пенітенціарній системі, а навпаки з'явилися певна кризова ситуація, яка на думку, вітчизняного кримінолога І.М. Копотуна щорічно ускладнює поступальний розвиток пенітенціарного відомства [2, с. 81].

Найгіршим є те, що в місцях несвободи засуджені вчиняють нове кримінальне правопорушення, що свідчить про порушення ними вимог режиму, і створює передумови вважати засудженого злісним порушником порядку і умов відбування покарання і спричиняє низку негативних наслідків не лише кримінально-правового (призначення покарання за сукупністю вироків, рецидив злочинів), а й кримінально-виконавчого (не належне виконання засудженими правил внутрішнього

розпорядку, забезпечення їх безпеки, участь у виховних заходах тощо) характеру.

Ще гірше, коли при виконанні службових обов'язків персонал місць несвободи вступають в неслужбові відносини із засудженими, тим самим вчиняють кримінальні правопорушення і своїми діями підривають авторитет всієї пенітенціарної системи, як в очах засуджених так і суспільства в цілому..

З цього приводу вітчизняний вчений А.І. Богатирьов так характеризує рівень злочинності в місцях несвободи. По-перше, рівень злочинності в місцях несвободи є індикатором функціонування установ виконання покарань. По-друге, дана злочинність є інтегрованою характеристикою криміногенної обстановки в місцях несвободи. В – третіх, рівень злочинності свідчить про ефективність чи не ефективність державної політики в сфері виконання покарань та пробації [3, с. 8] .

Серед основних напрямів інтегрованої парадигми реформування (розвитку) пенітенціарної системи України варто виділити:

1) запровадження в Україні пенітенціарного права, що має стати досить новою тенденцією в сучасній юриспруденції. Ця галузь права сьогодні набуває великої актуальності у зв'язку з широкомасштабною реформою пенітенціарної системи України.

Враховуючи сучасні зміни державної політики України в сфері виконання кримінальних покарань та пробації, пенітенціарне право може стати правонаступницею кримінально-виконавчого права, а тому воно має містити притаманні тільки їй специфічні пенітенціарні відносини, які потребують не тільки методологічного забезпечення, а і регулювання особливою групою правових норм.

2) вивчення питання щодо утворення в Україні трьох видів пенітенціарних установ: державні установи де утримуються особи засуджені до покарання у виді позбавлення волі на певний строк та довічне позбавлення волі, муніципальні пенітенціарні установи, приватні пенітенціарні установи.

На мій погляд це змінить вектор бюджетного фінансування на утримання засуджених в місцях несвободи , створить умови належного відбування засудженими покарання.

3) підготовка нового Пенітенціарного кодексу України, який має відповідати сучасним європейським стандартам поведіння з ув'язненими і засудженими і стати провідником реінтеграції в суспільство засудженого після звільнення.

4) розглянути питання щодо введення до органів прокуратури України інститут пенітенціарного прокурора.

Таке рішення, якщо воно буде прийняте, дозволить забезпечити на високому професійному рівні дотримання в установах виконання покарань норм пенітенціарного законодавства, включаючи і міжнародні

правові акти у сфері захисту прав засуджених та ув'язнених та персоналу місць несвободи, а також забезпечення відшкодування завданих кримінальним правопорушенням збитків потерпілим, ухвалення рішень, що стосуються заходів спрямованих на підвищення рівня ефективності процесу виконання та відбування кримінальних покарань.

5) вивчити питання щодо передачі слідчих ізоляторів із підконтрольності й підвітності ДКВС України передав їх функції в окреме управління при Службі судової охорони.

Це дозволить залишити за слідчим ізолятором виключно функцію ізоляцію від суспільства і забезпечення охорони осіб, яким обрано запобіжний захід у виді тримання під вартою.

З цією метою необхідно внести зміни до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» й Положення про Службу судової охорони де передбачити створення окремого управління при Службі судової охорони, якій би були підвітні слідчі ізолятори, які виконували би функції із забезпечення досудового розслідування, ізоляцію осіб, яким було обрано запобіжний захід у виді тримання під вартою, транспортування таких осіб на слідчі дії, до зали суду для судових засіданнях тощо.

Насамкінець, не вирішення проблем, притаманних пенітенціарній системі України створює у свідомості людей очевидну невизначеність і навіть суперечливість на їх тривалість. Цей чинник в Україні майже не враховується. Міф про можливість швидких змін у пенітенціарній системі, про можливість реалізації реформ протягом кількох років не є оптимістичним, навпаки прогнози часової тривалості показують, що реформи є не системними, а в більшості однокосими.

Література:

1. Деякі питання оптимізації діяльності центральних органів виконавчої влади системи юстиції: постанова Кабінету Міністрів України від 18 трав. 2016. № 343. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/343-2016-%D0%BF#Text> (дата звернення 16. 08. 2021р)

2. Копотун І. М. Пенітенціарна злочинність на сучасному етапі розвитку держави. Правові реформи в Україні : реалії сьогодення : зб. матеріалів IV Всеукр. наук.-теорет. конф. (Київ, 11 жовт. 2012 р.) ; навчально-науковий інститут права та психології НАВС. – К., 2012. – Ч. I. – С. 81.

3. Богатирьов А.І. Антикриміногенний вплив на злочинність серед засуджених у місцях несвободи України: моног. Херсон : Видавничий дім «Гельветика». 2019. – 432 с.